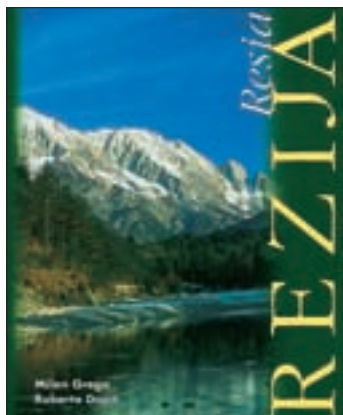

Tam pod goro Kaninovo

Milan Grego, Roberto Dapit, **Rezija**, Fotomonografija, Družina, november 2001.

Na oni strani Kanina, obdana od strmih gorskih grebenov, leži dolina – pozabljena, neznaná, skrivnostna. Rezija. Fotograf Milan Grego in pisec besedila Roberto Dapit to dolino zdaj odstirata v imenitni, bogato opremljeni Fotomonografiji Rezija, ki je nedavno izšla pri založbi Družina. Kar devetdeset strani besedila v slovenskem in italijanskem jeziku tudi nepoznavalcu predoči najpomembnejše o dolini (in o sosednji Učji), ki je bila poseljena že pred tisoč leti in ki ima še danes mnogo slovenskega, četudi je današnjih prebivalcev komaj poldrugi tisoč. Značilna govornica, narečje, ki so ga raziskovali mnogi, je tisto, kar dolini daje še poseben čar. Zven, nenevaden, še vedno ohranjen (tudi mladina se v šolah od šolskega leta 1999/2000 spet dodatno uči rezijanščine) se zliva z značilno glasbo. Citirana in bunkula sta inštrumenta, ki se še oglašata po drobnih vasicah v Reziji, nad strmimi grapami, ob ozkih ravnica, ki

so jih prebivalci v zgodovini iztrgali divjim potokom in strmim pobočjem. Pesnica Silvana Paletti je za predlist kot uvod v knjigo, za katero je napisala tudi spremno besedo, prispevala nekaj svojih pesmi v rezijanščini. Roberto Dapit, ki raziskuje predvsem rezijansko govorico, v uvodu pravi, da je na tej mitizirani zemlji, v rezijanskih ljudeh in tleh, še mnogo skritega bogastva. Pred bralce ga je uspel postaviti le delček, vendar je že s tem narejeno veliko delo, ki bo za vedno ohranilo nekaj dragocene zgodovine. Kdo in kako so prišli v tisti svet pod gorami, kdaj in po kateri dolini, kako so si izborili svoj prostor za življenje »tam pod goro Kaninovo«? Kanin, ki v zatrepu doline bdi nad prebivalci, je v njihovi zavesti, saj živijo v njegovi senci. »Oj, gora ti Kaninova, ne morem te pozabiti, jaz te vedno v srcu nosim,« pravi Silvana Paletti.

V pisanju Roberta Dapita stopijo pred bralca zgodovina doline, vključno s cerkveno, ki ji še poseben ton daje samostan v Mužcu (Moggio). Predstavljeni so naselja in zaselki, krajina in poimenovanje posameznih delov, vode, planinske kočice in bivaki, arhitektura, gospodarstvo. Brez prebivalcev pa Rezija ne bi bila to, kar je, zato izvemo marsikaj tudi o njenih ljudeh, zlasti pa o nenavadnem jeziku, na koncu je nekaj strani namenjenih še ljudskemu izročilu teh krajev.

Dolina pa zaživi v polnem sijaju šele v podobah Milana Grega. In ko se na prvi Fotografiji s planine Kanin skozi rumene šope trave, med katerimi že zeleni nova, ozerno navzdol po dolini, vemo, da se ne bomo ustavili do konca knjige. Dolina je stisnjena med strma pobo-

čja visokih gora, ki si jih ogledamo z gorskih grebenov in iz dolinskega dna, v zimi in dehtečem poletju, v podobah barvite jeseni ali prebujajoče se pomladi. V vročem poletju se hladimo ob tolmunih Bile, zaidemo v skrite soteske z mogočnimi slapovi, ob igrive brzice, se sprehajamo po planinskih pašnikih, ki so ponekod že hudo zaraščeni. Kljub hudemu potresu leta 1976 je nekaj arhitekturne dediščine še ostalo – kamnite staje, pisani korci na strehah, sončna ura na pročelju hiše, značilni rezijanski ganki na Koritu, arkadni hodniki – vse to je ujelo oko Fotografija in zabeležilo tudi za nas, ki živimo na drugi strani gora. K soncu se iztezajoči zvoniki cerkva (nekaj je novih) in znamenja ob poteh pričajo o vernosti Rezijanov. Tudi ljudskega izročila in nekaterih posvetnih navad v teh krajih niso nikoli opustili. Proti koncu knjige pred bralca, bolje rečeno, ogledovalca stopijo ljudje – brusarji, po katerih je Rezija postala znana tudi v sosednjih dolinah in v svetu, plesalci v pisanih nošah ob različnih praznikih, ljudski godci na citiro in bunkulo, maskare (maškire). Ker pa ni, da bi po teh krajih človek hodil prehitro, nam Roberto Grego na koncu prikaže še nekaj tistih lepote, za katere si je treba vzeti čas – prelestno gorsko cvetje, nenevadne krivenčaste šture, lesne gobe, ivje v borovih vejicah. Tako se skozi vse Fotografije gradivo lepo prepletajo zgodovina, narava in ljudje, trije temeljni kamni, ki so dali Reziji tisto, kar danes je. Dragocen biser z bogato zgodovino, iz katere lahko črpano vsi.

Knjiga je resnično veliko delo, posebej je pomembno, da je obširen tudi pisni del, kar ni

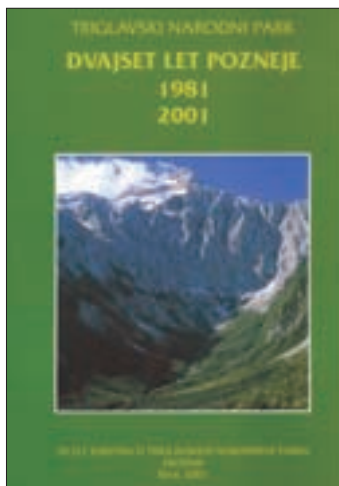
navada pri podobnih delih. Bi pa v opisnem delu vsekakor prišel prav še pregledni zemljevid. Pri nekaterih izrazih, ki jih uporablja Roberto Dapit, ponekod pogrešamo še nekaj dodatne razlage. Posebej bralcem, ki o Reziji berejo prvič in jim je rezijanščina nekaj povsem novega, se bodo verjetno porajala dodatna vprašanja. Kakovost Fotografskega dela je na visoki ravni, tudi reprodukcije, razen drobnih izjem, so zavirljive. Nenazadnje je tudi urejenost Fotografskega gradiva logična in bralca privede preko naravnih in arhitekturnih lepot Rezije do Rezijanov in njihovih navad. Tako kot se bo planinski popotnik razveselil kakšne samotne duše v dolini na »oni strani gora«, ki mu bo pokazala, kje teče »Ta visoka rosojanska«, planinska pot, ki dolino obkroži po gorskih slemenih in pobočjih. Milan Grego, Roberto Dapit in prevajalka Živa Gruden so z imenitno knjigo Rezija iztrgali pozabi del ozemlja, ki ga mnogi ljubitelji gora morda prvič uzrejo prav s Kanina, rezijanske hišne gore.

Marjan Bradeško

Dvajset let pozneje

Dvajset let pozneje: 1981-2001: 20 let zakona o Triglavskem narodnem parku: zbornik. Uredila Janez Bizjak in Martin Šolar. Bled: Javni zavod Triglavski narodni park, 2001.

Konec lanskega leta, v katerem smo praznovali 20-letnico Triglavskega narodnega parka (TNP), je uprava parka postregla še z zbornikom, posvečenim tej okrogli obletnici. V

njem so zbrani prispevki predsednikov sveta TNP, častnih govornikov na proslavi, predvsem pa številnih domačih in tujih strokovnjakov, ki so s svojim delom in prizadevanji pripomogli k nastanku parka. V zbornik nas povedeta slavnostna govora na proslavi marca 2001 v Zgornji Radovni, prvi ministra mag. Janeza Kopača, drugi pa predsednika sveta TNP, Tomaža Banovca. Spomine na predsedovanje svetu konec 80. let je predstavil prof. dr. Matjaž Kmecl. O strokovnem delu pri nastajanju parka, pa tudi pogledih na nadaljnji razvoj so spregovorili prof. dr. Boštjan Anko, dr. Hans Bibeliether, Marjan Debelak, prof. dr. Matjaž Jeršič, dr. Avguštin Lah in prof. dr. Tone Wraber. O bolj operativnih plateg parka v zadnjih dveh desetletjih sta pisala prejšnja direktorica Marija Zupančič-Vičar in zdajšnji direktor Janez Bizjak. Kroniko nastajanja parka v Julijskih Alpah je podal Martin Šolar iz uprave parka, ponatisnjen pa je tudi članek o zgodovini prizadevanj za ustanovitev parka žal že pokojne dr. Angele Piskernik. Evropske dimenzije sta v poročilu Komisije

za narodne parke in zavarovana območja pri UICN nakazala dr. Adrian Phillips in že omenjeni dr. Bibeliether.

Igor Maher

Mladina je dejavna

Mladinska komisija pri Planinski zvezi Slovenije v letu 2000, Ljubljana, november 2001.

Sodeč po knjižici, ki se je nekoč imenovala Razpis akcij, je mladina v okviru mladinske komisije pri Planinski zvezi Slovenije (MK PZS) izjemno dejavna. Kar 92 strani gradiva, vključno s prijavniciami za razne tečaje, izpopolnjevanja, izlete, tabore in druge prijetne dejavnosti v gorah celovito zaokroži podobo »planinske mladine«. Knjižica, uredil jo je Bojan Rotovnik, tehnično pa Emil Pevec, je pestro oblikovana, popestrijo jo zanimive ilustracije, ponekod nekoliko bolj sproščen jezik, lepo dopolnilo so tudi propagandni vložki, na katerih mladino v goste vabijo nekateri planinski

